

VALTIOVARAINVALIOKUNNAN MIETINTÖ 38/2009 vp

Hallituksen esitys laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 20 päivänä lokakuuta 2009 lähettänyt valtiovarainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta (HE 201/2009 vp).

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan verojaostossa

Asiantuntijat

Verojaostossa ovat olleet kuultavina

- budjettineuvos Petri Syrjänen, valtiovarainministeriö
- johtaja Leena Linnainmaa, Keskuskauppa-kamari
- tutkimuspäällikkö Arttu Juuti, Kilpailuvirasto
- lakimies Tapani Kajamaa, Merenkululaitos
- ekonomisti Helena Pentti, Suomen Ammatti-liittojen Keskusjärjestö SAK ry
- toimitusjohtaja Iiro Lehtonen, Suomen Kulje-tus ja Logistiikka SKAL ry
- johtaja Martti Kallio, Suomen Kuntaliitto.

Kirjallisen lausunnon ovat toimittaneet Elin-keinoelämän keskusliitto EK ry, Suomen Pankki, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry ja valtiovarainministeriö.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain voimassaoloaikaa jatkettavaksi kolmella vuodella eli vuoden 2012 loppuun.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2010 alusta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta puoltaa esityksen hyväksymistä vähäisin tarkistuksin.

Indeksiehtosidonnaisuutta alettiin Suomessa säännellä vuonna 1968 voimaan tulleella niin sanotulla vakauttamislalla, kun laajalti levinneen indeksisidonnaisuuden pelättiin johtavan

inflaatiokauteen vuonna 1967 toteutetun devalvaation jälkeen. Indeksiehtojen käyttöä rajoittava sääntelyä on sen jälkeen jatkettu useilla eri tason määräaikaaisilla säädöksillä.

Nykyisellä indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetulla lailla kielletään hintojen, palkkojen tai muiden kustannusten kehitystä kuvaavan indeksin muutoksiin perustuvan indeksiehdon tai muun siihen verrattavan sidonnaisuuden ottaminen sopimukseen. Kiellosta on lukuisia poikkeuksia. Esimerkiksi ehto, jonka mukaan hyödykkeen hinta määräytyy siihen käytetystä tarvikkeesta tai valmistusaineesta maksettavan sellaisen hinnan mukaan, johon sopijapuolella ei ole merkittävää mahdollisuutta vaikuttaa, on lain 1 §:n 1 kohdan mukaan sallittu. Lakia ei myöskään sovelleta muun ohessa tiettyihin kansainvälisluonteisiin sopimuksiin. Lain 2 §:ään sisältyy pitkäkö lista sopimuksista, joihin lakia ei sovelleta. Valtuutussäännöksen nojalla on lisäksi annettu valtioneuvoston päätös rakennusurakkasopimuksissa käytettävistä indeksiehdoista.

Indeksiehto, joka on lain tai sen nojalla annettujen säännösten vastainen, on mitätön.

Asiantuntijakuulemisen yhteydessä on useilta tahoilta esitetty sekä periaatteellista että käytännön yritys-elämän tarpeista lähtevää kritiikkiä indeksiehtolakia kohtaan.

Suomen talouspoliittinen toimintaympäristö on muuttunut olennaisesti niistä ajoista, jolloin indeksiehtojen sääntely otettiin käyttöön. Suomi kuuluu euroalueeseen, jossa hintavakauden säilymisestä huolehtiminen on Euroopan Keskuspankin tehtävänä.

Indeksiehtolaki rajoittaa taloudellisesti perusteltujen sopimusehtojen käyttämistä sopimussuhteissa, vaikka osoitettavissa olevaa yhteyttä inflaatioon ei ole. Pitkäaikaisissa liikesuhteissa saatetaan indeksiehtoa koskevan rajoitusten vuoksi joutua tekemään lyhykestoisia sopimuksia tai käymään hinnantarkistusneuvotteluja, mistä aiheutuu yrityksille ylimääräisiä kustannuksia.

Hallituksen esityksen perusteluissa on tunnustettu, että sen merkitys laille alun perin ase-

tettuihin talouspoliittisiin tavoitteisiin nähden ei nykyään ole yksiselitteinen. Selvää yhteyttä lain ja inflaation välillä ei ole voitu osoittaa, ja vaikutus on ollut paljolti oletusten varassa.

Erityisongelmana on tullut esiin se, että laissa oleva lista sopimuksista, joihin lakia ei sovelleta, on saattanut johtaa virheellisiin vastaakohtaispäätelmiin. Esimerkiksi tavaraliikenteen kuljetusten osalta on osapuolten välisissä sopimusneuvotteluissa saatettu viitata siihen, että indeksiehdon käyttö ei ole sallittu, koska tavarankuljetusta ei ole listassa mainittu. Kyseessä on kuitenkin hyvä esimerkki palvelusta, jonka hinta määräytyy kustannusten perusteella, joihin sopijapuolella ei ole merkittävää mahdollisuutta vaikuttaa, ja jota koskeva ehto siten on sallittu jo lain 1 §:n 1 kohdan nojalla.

Valiokunta katsoo, että tarve indeksiehtojen käytön rajoittamiselle nykyisissä taloudellisissa oloissa tulisi selvittää ottaen huomioon myös järjestelmän vaikutukset elinkeinoelämälle. Valiokunta pitää tarpeellisena kuitenkin jo tässä yhteydessä selkeyttää sopimustilannetta tavarankuljetusten osalta. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että lain 2 §:n poikkeuslistaan lisättäisiin uusi 16 kohta, jonka mukaan lakia ei sovelleta kaupallisista tavarankuljetuksista tiellä annetussa laissa tarkoitettua kuljetusta koskevaan sopimukseen.

Samoin valiokunta ehdottaa 2 §:n 14 kohtaa, joka koskee yleisten teiden, katujen ja yleisten alueiden hoitotyötä koskevia urakkasopimuksia, täydennettäväksi siten, että se koskee vastaavasti vesiväylien ja kanavien hoitourakkasopimuksia. Muutos on tullut ajankohtaiseksi, kun tähän asti pääasiassa Merenkululaitoksen sisäisenä tuotantona harjoitettu vesiväylien ja kanavien hoito siirtyisi Liikenneviraston vastuulle ja palvelut hankittaisiin markkinoilta.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella valtiovarainvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 2 ja 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan indeksiehdon käytön rajoittamisesta 21 päivänä joulukuuta 2000 annetun lain (1195/2000) 2 §:n 14 ja 15 kohta sekä 7 §:n 1 momentti, sellaisena kuin ne ovat laissa 1059/2006, sekä

lisätään 2 §:ään uusi 16 kohta, seuraavasti:

2 §

Poikkeukset

Tätä lakia ei sovelleta:

14) vähintään kolmeksi vuodeksi tehtyihin yleisten teiden, katujen ja muiden vastaavien yleisten alueiden *tai vesiväylien ja kanavien* hoitotyötä koskeviin hoitourakkasopimuksiin;

15) vähintään kolmeksi vuodeksi tehtyihin lauttaliikenteen palvelusopimuksiin;

16) kaupallisista tavarankuljetuksista tiellä annetussa laissa (693/2006) tarkoitettua kuljetusta koskevaan sopimukseen, joka on voimassa toistaiseksi tai tehty vähintään vuodeksi.

7 §

(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 20 päivänä marraskuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

vpj. Kari Rajamäki /sd
jäs. Christina Gestrin /r
Pertti Hemmilä /kok (osittain)
Bjarne Kallis /kd
Kyösti Karjula /kesk
Esko Kiviranta /kesk
Mikko Kuoppa /vas
Mika Lintilä /kesk
Olli Nepponen /kok
Tuija Nurmi /kok
Kirsi Ojansuu /vihr (osittain)

Heikki A. Ollila /kok
Markku Rossi /kesk
Matti Saarinen /sd
Sari Sarkomaa /kok
Minna Sirnö /vas
Pia Viitanen /sd
vjäs. Leena Harkimo /kok (osittain)
Reijo Kallio /sd (osittain)
Lauri Kähkönen /sd
Heli Paasio /sd (osittain).

Valiokunnan sihteerinä jaostokäsittelyssä on toiminut

valiokuntaneuvos Jukka Vanhanen.

VASTALAUSE

Perustelut

Hallitus esittää indeksiehdon käyttöä rajoittavan lain voimassaoloajan pidentämistä kolmella vuodella vuoteen 2012 asti (HE 201/2009 vp). Tällä hetkellä laki kieltää Suomessa hintojen ja maksujen sitomisen indeksiin. Tuo laki tehtiin yli 40 vuotta sitten, ja sen tarkoitus on ollut hillitä inflaatiota, joka erityisesti devalvoinnin jälkeen oli erittäin suurta. Lakiin sisältyy aika monta poikkeusta, jotka antavat sopijapuolille oikeuden sitoa maksun tai hinnan indeksiin.

Jos indeksikielto koskee sopimusta, sitä kierretään solmimalla sopimus korkeintaan yhdeksi vuodeksi. Tästä aiheutuu yrityksille tarpeettomia kustannuksia. Poikkeukset ja lyhytaikaiset sopimukset merkitsevät sitä, että laki ei täytä tarkoitustaan ja että siitä voitaisiin sen vuoksi luopua. Laki indeksikiellosta on määräaikainen, ja se päättyy vuonna 2010. Hallitus myöntää, että lain merkitys on miltei olematon eikä voida osoittaa, että sillä euroon siirtymisen jälkeen oli-

si ollut inflaatiota ehkäisevää vaikutusta. Suomen Kuntaliitto katsoo, että tämänhetkisten talousnäkymien perusteella inflaatoriski ei ole riittävä peruste sopimusoikeuden rajoittamiseksi.

Elinkeinoelämän edustajat huomauttavat, että laki on tarpeeton ja tuottaa kallista byrokratiaa sekä vaikeuttaa pitkäaikaisten sopimusten solmimista. Hallitus on sitoutunut hallinnollisen taakan keventämiseen 25 prosentilla, mutta tämä esitys ei tue tuota tavoitetta. Siitä huolimatta, että mitään varsinaisia perusteluja indeksikiellon pidentämiseksi ei ole esitetty, toisin kuin perusteluja kiellon lopettamiseksi, hallitus esittää kiellon jatkamista.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotus hylätään.

Helsingissä 20 päivänä marraskuuta 2009

Bjarne Kallis /kd